

Літаратура

1. Гістарычны слоўнік беларускай мовы. Вып. 7. Гляденье – Девічэство / Склад. Т.І. Блізнюк і інш.; Рэд. А.М. Булыка. – Мінск: Навука і тэхніка, 1986. – 303 с.
2. Мусорын, А. Хрысціянская тэанімічная лексіка беларускай мовы праваслаўнага і каталіцкага ўжывання / А. Мусорын // Беларусь і беларусы ў прасторы і часе: Зборнік да 75-годдзя прафесара Адама Мальдзіса / Пад рэд. С. Запрудскага, А. Фядуты, З. Шыбекі. – Мінск: Лімарыус, 2007. – 444 с.
3. “Царква” – Беларуская грэка-каталіцкая газета // *carква* – *gazeta.by*. – Дата доступу: 11.08 2015.
4. Этымалагічны слоўнік беларускай мовы. – Т. 8. – Н–П / Уклад. Г.А. Цыхун і інш.: Рэд. В.У. Мартынаў. – Мінск: Навука і тэхніка, 1993. – 270 с.

Аляксандр Цікоцкі

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

**РОЗНЫЯ ФОРМЫ ПРАЯЎЛЕННЯ АСОБЫ АЎТАРА
Ў СУЧАСНЫМ ГАЗЕТНЫМ РЭПАРТАЖЫ
(на прыкладзе беларускіх друкаваных СМІ)**

Як вядома, асоба аўтара (вобраз аўтара або аўтарскае «я») могуць праяўляцца ў мастацкім ці публіцыстычным маўленні па-рознаму. У адных выпадках аўтар прама, непасрэдна, адкрыта выражае свой пункт гледжання, адзначае сваю прысутнасць на месцы апісваемых падзей. У другіх ён непасрэдна не выражае сваю пазіцыю, адносіны да сітуацый, сваю прысутнасць, робіць гэта ў скрытай, завуаляванай форме з дапамогай адпаведных моўна-стылёвых сродкаў і прыёмаў. Нарэшце, у некаторых медыяжанрах асоба аўтара наогул ніяк не выражаецца і не павінна выражацца.

Так званая аб’ектыўная манера выкладу, калі аўтар выражае сваю прысутнасць, пункт гледжання ў скрытай форме, з’яўляецца больш характэрнай для літаратурна-мастацкага маўлення. У мове СМІ, наадварот, значна часцей сустракаецца суб’ектыўная манера выкладу, калі аўтар прама, непасрэдна выражае сваю прысутнасць, сваю грамадскую пазіцыю.

Але і для СМІ гэта з’яўляецца характэрным далёка не заўсёды. Нават у межах пэўных жанраў могуць часам назірацца істотныя адрозненні. Гэта ў поўнай меры можна аднесці і да рэпартажу. Рэпартаж, як вядома, адносіцца да інфармацыйных жанраў. Але, у адрозненне ад некаторых іншых жанраў гэтай групы, аўтарскае «я» праяўляецца тут

дастаткова выразна, часам вельмі выразна. Звязана гэта з дзвюма рознакіраванымі тэндэнцыямі, якія вызначаюць моўныя асаблівасці і стылю рэпартажу: тэндэнцыя да дакументальнасці, інфармацыйнасці і тэндэнцыя да маляўнічасці, выразнасці. Менавіта другая тэндэнцыя і вызначае неабходнасць не проста дакладна перадаць факт, а зрабіць гэта па магчымасці, яркай, выразнай форме, не проста расказаць пра падзею, а выразіць свае адносіны да яе.

Адрозненні ў гэтым плане паміж рознымі відамі рэпартажаў могуць быць звязаны з індывідуальнымі асаблівасцямі маўлення, са зместам тэксту, задачамі, якія ставіць перад сабой аўтар. У адпаведнасці з гэтым вызначаюцца розныя тыпы рэпартажу: ад тэкстаў, дзе асоба аўтара выражана прама, непасрэдна, да матэрыялаў справавога, інфармацыйнага характару, дзе аўтарскае «я» часта хаваецца глыбока ў моўнай плыні рэпартажу.

Для прыкладу возьмем рэпартаж «Верхам на аўтажыры» (Зв. 19.08.15): «Калі мы ехалі да пагранічнікаў, каб паназіраць за тым, як яны асвойваюць новы лятальны апарат, які неўзабаве паступіць на ўзбраенне беларускай арміі, нават уявіць не маглі, што станем не проста сведкамі, а ўдзельнікамі сапраўды гістарычнай падзеі. Можна, мы і перабольшваем, але тое, што нам першымі з прадстаўнікоў айчынных медыя пашчасціла апрабаваць гіраплан “Calidus”, ці, як яго называюць ў народзе, аўтажыр, – дакладна!

Я сяджу ў невялікай кабіне на заднім крэсле. Насупраць – пілот. Мяне прышпільваюць рамянямі бяспекі, нацягваюць на галаву навушнікі і мікрафон – і кабіна зачыняецца. “Узлятайце!” – чуецца каманда. І амаль бяшумна гіраплан, які вельмі нагадвае верталёт, толькі ў паменшаным памеры, узлятае... Страх, які авалодаў мною некалькі хвілін таму, адразу знікае. Зараз – зусім іншыя пачуцці. Перад вачыма ўстаюць беларускія краявіды, і так хораша становіцца ад убачанага. Паветраны карабель пралятае над палеткамі, лясамі, вёскамі...». Як бачым, аўтар адкрыта выражае сваю прысутнасць з дапамогай займеннікаў першай асобы «я», «мы», перадае свае пачуцці, эмоцыі.

А вось рэпартаж «Сілы нябесныя. Тое, што адны падпаляць, другія патушаць». (Зв., 15.07.15): «З маленства ведаем словы, якія ў кожным лясным кутку з плакатаў папярэджаюць: “агонь – вораг лесу”, “не разводзь агонь у лесе”, “патушы цыгарэту”, “беражыце прыроду”... Але з наступленнем летней спякоты многія людзі, якія імкнуцца на ўлонне прыроды, быццам знарок пра яго забываюцца. На выхадныя зноў абяцаюць спёку, зноў небяспека лясных пажараў будзе актуальнай. Раз-

ам з лётчыкамі адной з найстарэйшых авіяцыйных баз прадпрыемства “Беллесавіа”, Салігорскай, наш карэспандэнт дзяжурыв у небе ў першы гарачыя дні ліпеня.

Адпаведна заяўленаму часу, палёт МІ-2 пачаўся роўна а трынаццатай гадзіне. Курс ляжаў на захад, уздоўж Чырвонаслабодскага вадасховішча, да вёскі Заастравечча. Экіпаж верталёта здзяйсняе патрульныя рэйды над паўднёва-заходняй часткай Міншчыны, аглядаючы з нябёсаў не толькі Салігорскі, але і Любанскі, Старадарожскі, Слуцкі, частку Капыльскага і Клецкага раёнаў. Толькі-толькі борт набраў зададзеную вышыню, увагу лётчыка-назіральніка Андрэя Ганчарэнкі прыцягнуў шэры слуп дыму над лесам у раёне гарадскога пасёлка Старобін. Вінтакрылая машыня робіць разварот на 180 градусаў і імчыцца ў зону небяспекі. Пілот, камандзёр верталёта з 20-гадовым стажам Сяргей Касабуцкі прымушае свой МІ-2 легчы амаль на бок і робіць некалькі кругавых аблётаў вакол пылаючай плячоўкі. З вышыні добра бачна, што полымем ахоплена каля 3 сотак лесу, і калі не прыняць экстраныя меры, плошча небяспекі хутка ўзрасце ў дзясяткі разоў.

Лётчык-назіральнік прымае рашэнне высадзіць дэсант...» Рэпартаж мае чыста інфарматыўны, справавы характар, аўтарскае «я» практычна не выражана, колькасць вобразна-выразных сродкаў зведзена да мінімуму.

Кампазіцыйная схема рэпартажу звычайна ўключае наступныя часткі: зачын (застаўка), апісанне як асноўная частка тэксту, апавяданне, элемент інтэрв’ю, публіцыстычнае абагульненне, канцоўка. Рэпартажы з ярка выражаным аўтарскім «я» звычайна ўключаюць усе гэтыя састаўныя элементы, у той час як кароткія рэпартажы інфармацыйнага тыпу часцей уключаюць толькі некаторыя з іх.

Маргарыта Цыбульская

Белорусский государственный университет

ЖУРНАЛИСТСКИЙ ТЕКСТ КАК ОБЪЕКТ ИССЛЕДОВАНИЯ В ДИСКУРСНОМ АНАЛИЗЕ СМИ

Журналистский текст как объект исследования представляет интерес для многих общественных наук, изучающих различные аспекты человеческой деятельности: философии, психологии, социологии, лингвистики. На сегодня журналистский текст является когнитивным каналом, который передает и транслирует знания человека и отражает процессы, происходящие в общественном и индивидуальном сознании. В связи с этим актуальным является определение самой дефиниции «журналист-